

بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران

مدیریت کل مقررات، مجوزهای بانکی و مبارزه با پولشویی

اداره مطالعات و مقررات بانکی

دستورالعمل

نحوه محاسبه و تقسیم سود مشاع

(ریالی)

فهرست مطالب

- فصل اول: تعاریف و کلیات..... ۲
- فصل دوم: مصارف مشاع..... ۳
- فصل سوم: سود مشاع..... ۴
- فصل چهارم: نحوه محاسبه سهم سود قطعی سپرده متعلق به سپرده گذار..... ۵
- فصل پنجم: نحوه محاسبه و تسهیم مابه التفاوت سهم سود قطعی سپرده و سود علی الحساب پرداختی به هر یک از انواع سپرده..... ۵
- فصل ششم: گزارش دهی و اخذ تأییدیه از بانک مرکزی..... ۶
- فصل هفتم: سایر موارد..... ۷
- فصل هشتم: مجازات..... ۸

«بسمه تعالی»

به استناد ماده (۵) قانون عملیات بانکی بدون ربا (بهره)، ماده (۱۰) آیین نامه فصل دوم قانون مذکور و تبصره‌های ذیل آن و به منظور رعایت حقوق سپرده‌گذاران و سهامداران مؤسسات اعتباری، «دستورالعمل نحوه محاسبه و تقسیم سود مشاع (ریالی)» که از این پس به اختصار «دستورالعمل» نامیده می‌شود، تهیه و تدوین می‌گردد.

فصل اول: تعاریف و کلیات

ماده ۱- در این دستورالعمل عبارات ذیل در معانی مشروح زیر بکار می‌روند:

- ۱-۱- بانک مرکزی: بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران؛
 - ۱-۲- مؤسسه اعتباری: بانک یا مؤسسه اعتباری غیربانکی که به موجب قانون یا با مجوز بانک مرکزی تأسیس شده و تحت نظارت بانک مرکزی می‌باشد؛
 - ۱-۳- سپرده: سپرده‌های سرمایه‌گذاری مدت‌دار ریالی؛
 - ۱-۴- سپرده‌گذار: هر شخصی که نزد مؤسسه اعتباری حساب سپرده افتتاح نموده است؛
 - ۱-۵- منابع سپرده‌گذار: وجوهی که مؤسسه اعتباری در قالب سپرده از سپرده‌گذار قبول می‌نماید؛
 - ۱-۶- خالص منابع سپرده‌گذار: میانگین مانده پایان هفته منابع سپرده‌گذار پس از کسر میانگین مانده پایان هفته سپرده قانونی تودیع شده؛
 - ۱-۷- مصارف مشاع: وجوه ریالی که در عملیات موضوع تبصره ذیل ماده (۳) قانون عملیات بانکی بدون ربا (بهره) و ماده (۹۸) قانون برنامه پنج‌ساله پنجم توسعه، مصرف می‌گردد. میانگین مانده وجوه مزبور در پایان هفته‌های دوره، ملاک محاسبه می‌باشد؛
 - ۱-۸- خالص مصارف مشاع: مصارف مشاع پس از کسر سود سال‌های آینده، سود معوق، وجه التزام تأخیر تأدیه دین معوق، وجوه دریافتی مضاربه و حساب مشترک مشارکت مدنی؛
 - ۱-۹- منابع بانک: مابه‌التفاوت خالص مصارف مشاع با خالص منابع سپرده‌گذار؛
 - ۱-۱۰- سود مشاع: منافع ریالی حاصل از بکارگیری خالص منابع سپرده‌گذار و منابع بانک در مصارف مشاع؛
 - ۱-۱۱- دوره: سال مالی که در اساسنامه مؤسسه اعتباری تعیین شده است؛
 - ۱-۱۲- روز کاری: تمامی روزهای هفته به استثنای روز جمعه و تعطیلات رسمی.
- ماده ۲-** این دستورالعمل صرفاً ناظر بر نحوه محاسبه و تقسیم سود مشاع ریالی بوده و نحوه محاسبه سود مشاع ارزی و سهم سود قطعی متعلق به سپرده‌گذاران ارزی، از شمول این دستورالعمل خارج می‌باشد.

ماده ۳- در تعیین خالص مصارف مشاع و خالص منابع سپرده‌گذار، مانده‌های آخرین روز کاری هر هفته در دوره مورد محاسبه ملاک عمل قرار می‌گیرد.

تبصره - چنان چه پایان دوره مورد محاسبه منطبق با آخرین روز کاری هفته نباشد، مانده آخرین روز تقویمی دوره به عنوان مانده آخرین هفته دوره مزبور در محاسبات لحاظ می‌گردد.

ماده ۴- حداکثر حق الوکاله بکارگیری سپرده‌ها، سه درصد (۳٪) خالص منابع سپرده‌گذار برای هر یک از انواع سپرده‌های بکار گرفته شده جهت مصارف مشاع، تعیین می‌گردد.

تبصره ۱- چنان چه میزان خالص مصارف مشاع از خالص منابع سپرده‌گذار کمتر و نرخ حق الوکاله برای تمامی انواع سپرده یکسان باشد، مبلغ خالص مصارف مشاع مبنای محاسبه حق الوکاله می‌باشد.

تبصره ۲- چنان چه میزان خالص مصارف مشاع از خالص منابع سپرده‌گذار کمتر و نرخ حق الوکاله برای هر یک از انواع سپرده متفاوت باشد، جهت محاسبه حق الوکاله، ابتدا مبلغ مابه‌التفاوت خالص مصارف مشاع و خالص منابع سپرده‌گذار متناسباً از هر یک از انواع سپرده‌های مزبور کسر و سپس میزان حق الوکاله بر مبنای خالص سپرده‌های مصرف شده محاسبه می‌شود.

ماده ۵- مؤسسه اعتباری موظف است نرخ حق الوکاله بکارگیری سپرده را پس از تصویب توسط هیأت مدیره، قبل از آغاز هر دوره، از طریق روزنامه‌های کثیرالانتشار و پایگاه اطلاع‌رسانی، به اطلاع عموم برساند.
تبصره - افزایش نرخ حق الوکاله بکارگیری سپرده‌ها، پس از اطلاع‌رسانی عمومی مجاز نمی‌باشد.

فصل دوم: مصارف مشاع

ماده ۶- مصارف مشاع شامل موارد زیر می‌باشد:

۶-۱- مانده اصل تسهیلات اعطایی در قالب عقود مصرح در تبصره ذیل ماده (۳) قانون عملیات بانکی بدون ربا (بهره) و ماده (۹۸) قانون برنامه پنج‌ساله پنجم توسعه؛

۶-۲- سود دریافتنی و وجه التزام تأخیر تأدیه دین دریافتنی تسهیلات اعطایی؛

۶-۳- سرمایه‌گذاری در سهام پس از کسر مازاد تجدید ارزیابی و ذخیره کاهش ارزش سهام (مطابق با استاندارد حسابداری مربوط)؛

۶-۴- سرمایه‌گذاری در سایر اوراق بهادار نظیر اوراق مشارکت؛

۶-۵- سپرده‌های سرمایه‌گذاری مدت‌دار نزد سایر مؤسسات اعتباری؛

۶-۶- مطالبات از دولت شامل اصل تسهیلات اعطایی، سود دریافتنی و وجه التزام تأخیر تأدیه دین دریافتنی تسهیلات اعطایی؛

۶-۷- وجوه پرداختی توسط مؤسسه اعتباری در قالب عقود مصرح در تبصره ذیل ماده (۳) قانون عملیات بانکی بدون ربا (بهره) و ماده (۹۸) قانون برنامه پنج ساله پنجم توسعه قبل از انتقال به سرفصل حساب تسهیلات اعطایی، از جمله؛ کار در جریان جعاله، اموال در جریان ساخت استصناع و بدهکاران بابت کارت‌های اعتباری پرداخت شده؛

تبصره ۱- به منظور محاسبه خالص مصارف مشاع، سود سال‌های آینده، سود معوق، وجه التزام تأخیر تأدیه دین معوق، وجوه دریافتی مضاربه و حساب مشترک مشارکت مدنی از مانده مصارف مشاع کسر می‌گردد.

تبصره ۲- آن بخش از مطالبات از دولت اعم از اصل، سود و وجه التزام تأخیر تأدیه دین که بر اساس توافق انجام شده فی مابین مؤسسه اعتباری و دولت، مبلغ آن ثابت و نحوه بازپرداخت آن تعیین گردیده است (اعم از این که کماکان در سرفصل حساب «مطالبات از دولت» منعکس می‌باشد و یا به سرفصل حساب دیگری منتقل شده باشد)، از شمول محاسبه در مصارف مشاع مستثنی می‌باشد.

تبصره ۳- وجوه پرداختی توسط مؤسسه اعتباری برای بدهکاران بابت اعتبارات اسنادی پرداخت شده و بدهکاران بابت ضمانت‌نامه‌های پرداخت شده، در قالب عقود مصرح در تبصره ذیل ماده (۳) قانون عملیات بانکی بدون ربا (بهره) و ماده (۹۸) قانون برنامه پنج ساله پنجم توسعه نبوده و در محاسبه مصارف مشاع لحاظ نمی‌گردد.

تبصره ۴- تسهیلات اعطایی به کارکنان از شمول محاسبه در مصارف مشاع مستثنی می‌باشد.

فصل سوم: سود مشاع

ماده ۷- سود مشاع شامل موارد زیر می‌باشد:

۷-۱- درآمد حاصل از اعطای تسهیلات در قالب عقود موضوع تبصره ذیل ماده (۳) قانون عملیات بانکی بدون ربا (بهره) و ماده (۹۸) قانون برنامه پنج ساله پنجم توسعه، (اعم از سود و وجه التزام تأخیر تأدیه دین)، از جمله خالص درآمدهای مکتسبه از سرمایه‌گذاری در سهام و سایر اوراق بهادار اسلامی (مشمول بر درآمد نگهداری، خالص درآمد یا هزینه ناشی از تعدیلات پایان دوره و سود یا زیان فروش، مطابق با استاندارد حسابداری مربوط)؛

۷-۲- سود حاصل از سپرده‌گذاری نزد سایر مؤسسات اعتباری؛

تبصره ۵- درآمد حاصل از موارد مذکور در تبصره‌های (۳) و (۴) ماده (۶) این دستورالعمل از شمول محاسبه در سود مشاع مستثنی می‌باشد.

فصل چهارم: نحوه محاسبه سهم سود قطعی سپرده متعلق به سپرده گذار

ماده ۸- سهم سود قطعی سپرده متعلق به سپرده گذاران به شرح زیر محاسبه می شود:

$$\text{حق اوتکال بکارگیری سپردهها} - [\text{جایزه سپرده قانونی مربوط به سپرده} + (\text{سود مشاع} \times \frac{\text{خالص منابع سپرده گذار}}{\text{خالص مصارف مشاع}})] = \text{سهم سود قطعی سپرده متعلق به سپرده گذاران}$$

تبصره - چنان چه نسبت خالص منابع سپرده گذار به خالص مصارف مشاع بیش از یک باشد، سهم سود قطعی سپرده متعلق به سپرده گذاران کماکان وفق مفاد این ماده محاسبه می گردد.

فصل پنجم: نحوه محاسبه و تسهیم مابه التفاوت سهم سود قطعی سپرده و سود علی الحساب پرداختی به هر یک از

انواع سپرده

ماده ۹- حداکثر تا دو ماه پس از پایان هر دوره، مابه التفاوت سود قطعی سپرده متعلق به سپرده گذاران و سود علی الحساب پرداختی به آنان برای دوره مزبور توسط مؤسسه اعتباری مورد محاسبه قرار می گیرد.

۹-۱- چنان چه سود قطعی سپرده متعلق به سپرده گذاران مساوی با سود علی الحساب پرداختی باشد، سود علی الحساب پرداختی به آنان، قطعی محسوب شده و مابه التفاوتی پرداخت نمی گردد.

۹-۲- در صورتی که سهم سود قطعی سپرده متعلق به سپرده گذاران کمتر از سود علی الحساب پرداختی باشد، سود علی الحساب پرداختی به آنان، قطعی محسوب می گردد. در این حالت، مؤسسه اعتباری مازاد پرداختی را هبه نموده و مجاز به مطالبه آن از سپرده گذاران نمی باشد.

۹-۳- چنان چه سود قطعی سپرده متعلق به سپرده گذاران بیش از سود علی الحساب پرداختی باشد، مازاد سود بر اساس رویه از پیش تعیین شده در ماده (۱۰) بین آنان تسهیم می شود.

ماده ۱۰- هیأت مدیره مؤسسه اعتباری در ابتدای هر دوره مالی رویه مورد نظر برای تعیین سهم متعلق به هر یک از انواع مختلف سپرده از مازاد سود دوره جاری را تصویب و حداکثر تا پایان سه ماهه اول آن دوره، از طریق روزنامه های کثیرالانتشار و پایگاه اطلاع رسانی، به اطلاع عموم می رساند.

تبصره - رویه موضوع این ماده باید به نحوی باشد که به تمامی انواع سپرده شامل کوتاه مدت عادی، کوتاه مدت ویژه، بلندمدت یک ساله، دو ساله، سه ساله، چهار ساله و پنج ساله سهمی تعلق گیرد.

ماده ۱۱- پس از محاسبه سهم هر یک از انواع سپرده از مازاد سود، مبلغ مزبور متناسب با مانده و مدت هریک از سپرده ها در دوره مورد محاسبه بین آنها تسهیم می شود.

تبصره - به سپرده‌هایی که طی دوره مورد محاسبه دارای مانده بوده لیکن در مقطع مورد محاسبه (پایان دوره) مفتوح نمی‌باشد نیز وفق مفاد این ماده مازاد سود تعلق می‌گیرد.

ماده ۱۲ - سهم متعلق به هر یک از انواع مختلف سپرده از مازاد سود باید حداکثر ظرف مدت یک ماه پس از تصویب مجمع عمومی مؤسسه اعتباری، به ترتیب مقرر در این دستورالعمل به سپرده‌گذاران پرداخت گردد.

تبصره - مؤسسه اعتباری جهت پرداخت سهم متعلق به سپرده‌های موضوع تبصره ذیل ماده (۱۱)، نسبت به شناسایی سایر حساب‌های سپرده‌گذاران مذکور در همان مؤسسه اعتباری و یا یافتن صاحبان سپرده‌های مزبور از طریق مدارک مثبت و اطلاع‌رسانی به آنان اقدام می‌نماید.

فصل ششم: گزارش‌دهی و اخذ تأییدیه از بانک مرکزی

ماده ۱۳ - نحوه محاسبه سود قطعی سپرده متعلق به سپرده‌گذاران و مابه‌التفاوت آن با سود علی‌الحساب پرداختی هر دوره، با ذکر جزییات کامل در خصوص اجزای محاسباتی موضوع این دستورالعمل پس از تأیید حسابرس مستقل به منظور بررسی و تأیید بانک مرکزی، باید حداکثر دو ماه پس از پایان دوره مزبور، توسط مؤسسه اعتباری به بانک مرکزی ارسال گردد.

تبصره - بانک مرکزی موظف است، حداکثر ظرف مدت دو ماه پس از ابلاغ این دستورالعمل، جداول و فرم‌های مورد نیاز جهت ارسال اطلاعات توسط مؤسسه اعتباری به بانک مرکزی و نحوه افشای اطلاعات در یادداشت پیوست صورت‌های مالی، موضوع ماده (۱۷) را تدوین و به شبکه بانکی کشور ابلاغ نماید.

ماده ۱۴ - بانک مرکزی حداکثر ظرف مدت یک ماه پس از وصول اطلاعات مزبور، مراتب تأیید یا عدم تأیید خود را در خصوص محاسبات مؤسسه اعتباری به صورت کتبی اعلام می‌نماید.

ماده ۱۵ - چنان چه بنا به هر دلیلی، بانک مرکزی مراتب عدم تأیید خود را در خصوص محاسبات مؤسسه اعتباری اعلام نماید، مؤسسه اعتباری ذی‌ربط باید حداکثر ظرف مدت پانزده روز نسبت به اصلاح محاسبات مطابق با نظر بانک مرکزی اقدام و مراتب را جهت اخذ تأییدیه نهایی به آن بانک ارسال نماید.

ماده ۱۶ - بانک مرکزی حداکثر ظرف مدت پانزده روز پس از وصول اطلاعات موضوع ماده قبل، نظر نهایی خود را در خصوص محاسبات مؤسسه اعتباری به صورت کتبی اعلام می‌نماید. در صورت عدم تأیید مجدد محاسبات مؤسسه اعتباری توسط بانک مرکزی، محاسبات بانک مرکزی در خصوص سهم سود قطعی سپرده متعلق به سپرده‌گذاران و مابه‌التفاوت آن با سود علی‌الحساب پرداختی، ملاک عمل می‌باشد.

ماده ۱۷- اطلاعات مربوط به نحوه محاسبه سود قطعی سپرده متعلق به سپرده‌گذاران، مابه‌التفاوت سود قطعی با سود علی‌الحساب پرداختی و سهم متعلق به هر یک از انواع مختلف سپرده از مازاد سود، پس از تأیید بانک مرکزی، باید به عنوان یادداشت مستقل در یادداشت‌های همراه صورت‌های مالی مؤسسه اعتباری افشا گردد. تصویب صورت‌های مالی مؤسسه اعتباری توسط مجمع عمومی، قبل از اخذ تأییدیه از بانک مرکزی در خصوص موضوع این ماده، ممنوع است.

فصل هفتم: سایر موارد

ماده ۱۸- هیأت مدیره مؤسسه اعتباری مکلف است جهت اجرایی نمودن مفاد این ضوابط، ظرف مدت یک ماه پس از ابلاغ این دستورالعمل، واحد سازمانی مرتبط را تعیین و به بانک مرکزی اعلام نماید.

ماده ۱۹- هیأت مدیره مؤسسه اعتباری باید واحد سازمانی موضوع ماده (۱۸) را موظف نماید تا حداکثر ظرف مدت شش ماه پس از ابلاغ این دستورالعمل، سامانه اطلاعاتی ایجاد نماید که حداقل اطلاعات زیر از سامانه مزبور برای هر یک از دوره‌های مورد محاسبه به نحو مطلوب و در مهلت مقرر، قابل استخراج باشد:

۱-۱۹- مانده پایان هفته هر یک از انواع سپرده‌ها؛

۲-۱۹- مانده پایان هفته سپرده قانونی مربوط به هر یک از انواع سپرده‌ها؛

۳-۱۹- مانده پایان هفته هر یک از اجزای تشکیل‌دهنده مصارف مشاع؛

۴-۱۹- مانده پایان هفته هر یک از موارد مکسوره از مصارف مشاع، موضوع تبصره (۱) ذیل ماده (۶) این دستورالعمل؛

۵-۱۹- مانده هر یک از اجزای تشکیل‌دهنده سود مشاع؛

۶-۱۹- جایزه سپرده قانونی مربوط به هر یک از انواع سپرده‌ها؛

۷-۱۹- حق الوکاله بکارگیری سپرده‌ها برای هر یک از انواع سپرده‌ها؛

۸-۱۹- مانده سود علی‌الحساب پرداختی به انواع سپرده‌ها؛

۹-۱۹- سهم سود قطعی سپرده متعلق به سپرده‌گذاران و مابه‌التفاوت آن با سود علی‌الحساب پرداختی؛

۱۰-۱۹- مشخصات و مانده هر یک از سپرده‌های مفتوح و بسته شده در دوره مورد محاسبه؛

۱۱-۱۹- سهم هر یک از سپرده‌ها از مازاد سود قطعی؛

۱۲-۱۹- مشخصات فردی، آدرس، کدپستی، تلفن و سایر حساب‌های هر سپرده‌گذار؛

۱۳-۱۹- سایر اطلاعات ضروری به تشخیص و اعلام بانک مرکزی.

تبصره ۱- هنگام مراجعه سپرده گذار جهت فسخ قرارداد سپرده و یا بستن حساب سپرده در سررسید، باید اطلاعات مربوط به سپرده گذار از جمله آدرس، کدپستی و تلفن وی در بانک اطلاعاتی موضوع این ماده به روز گردد.

تبصره ۲- اطلاعات مندرج در سامانه موضوع این ماده باید حداکثر در مقاطع پایان هر هفته به روز شود و زمینه دسترسی مستمر بازرسان بانک مرکزی به اطلاعات مزبور از طریق خطوط شبکه فراهم گردد.

تبصره ۳- چنان چه مؤسسه اعتباری تمهیدات لازم در خصوص ایجاد و پیاده سازی سامانه اطلاعاتی موضوع این ماده را ظرف مهلت مقرر و به نحو مطلوب فراهم ننماید، محاسبات بانک مرکزی در خصوص سهم سود قطعی سپرده متعلق به سپرده گذاران و مابه التفاوت آن با سود علی الحساب پرداختی، ملاک عمل می باشد.

ماده ۲۰- اطلاعات و گزارش های سامانه اطلاعاتی موضوع ماده (۱۹) باید طبق مفاد «آیین نامه مدت و طرز نگاهداری اوراق بازرگانی، اسناد و دفاتر بانکها» نگهداری شود.

ماده ۲۱- تعیین سرفصل حساب های هر یک از اجزای محاسباتی موضوع این دستورالعمل و نحوه تأثیر آنها در محاسبات، به تشخیص بانک مرکزی می باشد.

فصل هشتم: مجازات

ماده ۲۲- تخطی از مقررات این دستورالعمل موجب اعمال مجازات های مقرر در ماده (۴۴) قانون پولی و بانکی کشور و سایر قوانین و مقررات ذی ربط می شود.

«دستورالعمل نحوه محاسبه و تقسیم سود مشاع (ریالی)» در ۲۲ ماده و ۱۷ تبصره در یک هزار و دویست و نهمین جلسه مورخ ۱۳۹۴/۲/۲۹ شورای پول و اعتبار به تصویب رسید و از تاریخ ابلاغ لازم الاجراء بوده و از آن تاریخ تمامی ضوابط و مقررات مغایر با این دستورالعمل منسوخ می گردد.